

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ

Факультет	Образотворче мистецтво	Рівень вищої освіти	третій (освітньо-науковий)
Кафедра	Реставрації та експертизи творів мистецтва	Рік навчання	1
Галузь знань	02 Культура і мистецтво	Вид дисципліни	Вибіркова
Спеціальність	022 Дизайн	Семестри	1–2

ОСНОВИ РЕСТАВРАЦІЇ ТВОРІВ ЖИВОПИСУ

Семестр 1 (осінь 2022)

1 жовтня — 14 січня

Викладач	Хомутов Ігор Вікторович
E-mail	igor.homutoff@gmail.com
Заняття	Вівторок 09.00–12.20, дистанційно Четвер 09.00–12.20, дистанційно
Адреса	к. 407, поверх 4, корпус 3, вул. Мистецтв 11
Телефон	057 706-03-50 (кафедра)

КОМУНІКАЦІЯ З ВИКЛАДАЧЕМ

Поза заняттями офіційним каналом комунікації з викладачем є електронні листи. Умови листування: 1) в *темі* листа обов'язково має бути зазначена назва дисципліни (скорочено — ОРТМ); 2) в полі тексту листа позначити, хто звертається; 3) файли підписувати таким чином: *прізвище_завдання*. Розширення: *текст* — *doc, docx, pdf, ілюстрації* — *jpeg, tiff*.

ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна не має обов'язкових передумов для вивчення.

НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ

Методичні вказівки, література, альбоми репродукцій. Пам'ятки живопису зі старими реставраціями або їх фото. Реставраційні паспорти відреставрованих творів.

Матеріал дисципліни ґрунтується на численних наукових джерелах вітчизняного та зарубіжного походження, публікаціях з теорії та практики у тому числі на, методичних підборках кафедри РЕТМ ХДАДМ. Суттєвою змістовною складовою дисципліни «Основи реставрації творів мистецтва» є поєднання практичних, експериментальних пошуків з теоретичною базою, що впливають на професійні навички студента.

Базова література

1. Реставрация произведений искусства станковой масляной живописи. Учебное пособие. – М.: Искусство, 1977.
2. Бергер Э. История развития техники масляной живописи. / Э. Бергер. – М.: Издательство Академии художеств СССР, 1961.
3. Грабарь И. О древнерусском искусстве. Исследование. Реставрация и охрана памятников. / И.Э. Грабарь. – Л.: Наука, 1966.
4. Киплик Д. Техника живописи. / Д. Киплик. – М.-Л.: Искусство, 1950.
5. Кудрявцев Е. Техника реставрации картин. / Е. Кудрявцев. – М.: Изд. ГТГ, 1948.
6. Кудрявцев Е. Основы техники и консервации живописи. / Е. Кудрявцев, А. Лужецкая. – М.-Л.: Искусство, 1937.
7. Сланский Б. Техника живописи: живописные материалы. / Б. Сланский. – М.: Академия художеств СССР, 1962.
8. Гренберг Ю. Технология станковой живописи. / Ю.И. Гренберг. – М.: Изобразительное искусство, 1982.
9. Фармаковский М. Консервация и реставрация картин музейных коллекций. / М. Фармаковский. – М., 1947.
10. Никитин М. Химия в реставрации: Справочное пособие. / М.К. Никитин, Е.П. Мельникова. – Л.: Химия, 1990.
11. Основы музейной консервации и исследования произведений станковой живописи. / Сост. и науч. ред. Ю.И. Гренберг. – М.: Искусство, 1976.
12. Технология, исследование и хранение произведений станковой и настенной живописи. / Под ред. Ю.И. Гренберга. – М.: Изобразительное искусство, 1987.
13. Филатов В. Реставрация станковой масляной живописи. / В.В. Филатов. – М.: Изобразительное искусство, 1986.

Допоміжна література

1. Алексеев-Алюрви Ю. Краски старых мастеров от античности до конца XX в. / Ю.В. Алексеев-Алюрви. – М., 2000.
2. Алексеев-Алюрви Ю. Красочное сырье и краски, используемые в живописи. Анализ и описание природного минерального и органического сырья, рецепты приготовления красок. / Ю.В. Алексеев-Алюрви. – М.: Грааль, 2000.
3. Виннер А. Как пользоваться темперой. / А.В. Виннер. – М.: Искусство, 1951.
4. Виннер А. Фресковая и темперная живопись. Вып. 3. Материалы и техника станковой темперной живописи. Ч. 1. Темпера, основания и грунты. / А.В. Виннер. – М.-Л.: Искусство, 1948.
5. Виннер А. Фресковая и темперная живопись. Вып. 3. Материалы и техника станковой темперной живописи. Ч. 2. Краски, высыхание красок темперы. / А.В. Виннер. – М.-Л.: Искусство, 1948.

Інформаційні ресурси

1. <http://restorer.kiev.ua/>
2. <http://www.grabar.ru/>
3. <http://www.art-con.ru>

МЕТА Й ЗАВДАННЯ КУРСУ

Метою вивчення дисципліни «**Основи реставрації творів мистецтва**» є:

- оволодіння сучасними методами реставрації станкового живопису з застосуванням сучасних та класичних матеріалів, заснованими на принципах наукової, «музейної» реставрації;
- виконання під час практичної реставрації на високому професійному рівні складних консерваційних та реставраційних робіт на творах, що мають культурну цінність;
- самостійне ведення реставраційної документації, вміння орієнтуватись у видах та причинах руйнувань;
- вміння вибирати студентами методики реставрації та реставраційні матеріали, які є найбільш ефективними для даного твору; індивідуально підходити до кожного твору, як до пам'ятки певної історичної епохи.

Дисципліна забезпечує спеціалізовані (фахові) компетентності:

- Здатність володіти фаховою термінологією, теорією і методикою реставрації.
- Здатність володіти практичними навичками досліджень творів мистецтва: мікроскопічними, приладами з випромінювачами з різною довжиною хвиль, мікологічними та хімічними.
- Здатність до наукового аналізу та узагальнення результатів досліджень пам'яток образотворчого мистецтва
- Здатність проводити аналіз та систематизацію зібраної інформації у період навчальних та виробничих практик з метою подальшого застосування в практичній діяльності за фахом.
- Володіти сучасними методами консервації і реставрації творів мистецтва.
- Здатність використовувати у професійній діяльності знання з консервації та реставрації творів мистецтва, техніки та технології живопису, історії реставрації, геральдики, фалеристики, іконографії, методики проведення експертизи творів мистецтва.

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Основна спрямованість дисципліни визначається професійним сприйняттям особливостей реставраційної та експертної практики.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 840 години / 28 кредитів ECTS.

Осінній семестр складається з 2 модулів, які містять 7 завдань, які зв'язані між собою змістовими складовими.

1 курс. 1 семестр. Реставрація творів живопису з нескладними руйнуваннями основи.

1 змістовий модуль містить 4 завдання:

Розділ 1.

Завдання 1. Ознайомлення з особливостями техніки реставрації; розвитку і вдосконалення методики і техніки консервації.

Завдання 2. Ознайомлення з сучасними методиками в реставраційній практиці, вивчення видів руйнації основи, фарбового шару, ґрунту та методів їх усунення.

Завдання 3. Візуальні дослідження творів.

Завдання 4. Оволодіння технікою укріплення фарбового шару та ґрунту.

2 змістовий модуль містить 3 завдання:

Розділ 2.

Завдання 1. Оволодіння методами зведення проривів основи.

Завдання 2. Оволодіння технікою дублювання пругів.

Завдання 3. Підготовка експозиційного підрамника. Натягування авторського полотна на експозиційний підрамник.

ФОРМАТ ДИСЦИПЛІНИ

Теми розкриваються шляхом практичних занять. Самостійна робота здобувача спрямована на завершення практичних завдань. Додаткових завдань для самостійної роботи не передбачено.

Метод отримання нових знань – практична робота в процесі виконання досліджень творів мистецтв.

САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми
1	Вибір твору живопису на дошці для проведення реставраційних процесів.
2	Вибір твору живопису на полотні для проведення реставраційних процесів.
3	Проведення техніко-технологічних досліджень та розробка планів реставраційних втручань, формування фототаблиць дослідницької частини для кожного з обраних творів.
4	Укріплення фарбового шару, та ґрунту зі складними видами руйнувань. Вибір методики укріплення фарбового шару та ґрунту для кожного з обраних творів.
5	Відновлення цілісності основ.
6	Поповнення складних втрат та деформацій основ, поповнення втрат основ з лицьового боку.
7	Дублювання основи або крайок твору на полотні.
8	Тонування реставраційних вставлень основи.
9	Гідрофобізація основи твору на дошці.
10	Підведення реставраційного ґрунту в місцях втрат фарбового шару з імітацією фактури авторського фарбового шару в обох творах.
11	Видалення шарів складних надлакових забруднень.
12	Регенерація лакової плівки. Потоншення нерівномірної лакової плівки, видалення шарів часткового запису.

13	Виконання графічної реконструкції втрачених фрагментів зображень.
14	Тонування реставраційних вставлень за допомогою різних технік.
15	Оформлення реставраційної документації: заповнення щоденника реставрації, формування фототаблиць реставраційних етапів. Оформлення паспорту реставрації твору станкового темперного живопису. Формування <i>CD-r</i> , <i>CD-rw</i> диску з текстами, паспортами та фотоматеріалами виконаного завдання.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Підсумковий контроль засвоєння знань здійснюється у формі **екзаменаційного перегляду**. Передбачено рубіжні етапи контролю у формі **поточних переглядів**.

Для звіту по проведеній реставрації та впровадження методик на практиці передбачено реставраційний паспорт з фототаблицями і картографіями.

В кінці курсу екзаменаційний перегляд.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

На підсумкову оцінку знань головним чином впливає рівень і якість виконання курсового завдання. Поряд із цим ураховуються такі чинники, як: динаміка особистого розвитку мислення студента, ступінь складності виконаного об'єкту, регулярність виконання рубіжних завдань, рівень володіння професійною термінологією, участь в конкурсах з дизайну, рівень відповіді студента під час заліку.

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Національна	Бали	ECTS	Диференціація А (внутрішня)	Національна	Бали	ECTS
відмінно	90–100	A	A+ 98–100	задовільно	64–74	D
			A 95–97		60–63	E
			A- 90–94	незадовільно	35–59	FX
добре	82–89	B		незадовільно (повторне проходження)	0–34	F
	75–81	C				

ПРАВИЛА ВИКЛАДАЧА

Під час занять необхідно вимкнути звук мобільних телефонів як студентам, так і викладачу. За необхідності студент має спитати дозволу вийти з аудиторії.

У разі відрядження, хвороби тощо викладач має перенести заняття на вільний день за попередньою узгодженістю зі студентами.

ПОЛІТИКА ВІДВІДУВАНOSTІ

Пропускати заняття без поважних причин недопустимо (причини пропуску мають бути підтвержені). Запізнення на заняття не вітаються.

РОЗКЛАД КУРСУ

№ п/п	Назва розділів, Тем	Всього годин по темі	У тому числі	
			Практична робота	Самостійна робота
1 курс. 1 семестр				
МОДУЛЬ 1				
1.1	Ознайомлення з особливостями техніки реставрації; розвитку і вдосконалення методики і техніки консервації.	14	7	7
1.2	Ознайомлення з сучасними методиками в реставраційній практиці, вивчення видів руйнації основи, фарбового шару, ґрунту та методів їх усунення.	16	8	8
1.3	Візуальні дослідження творів.	30	15	15
1.4	Оволодіння технікою укріплення фарбового шару та ґрунту.	34	17	17
	Усього за 1 модуль	94	47	47
МОДУЛЬ 2				
2.1	Оволодіння методами зведення проривів основи.	34	17	17
2.2	Оволодіння технікою дублювання пругів.	30	15	15
2.3	Підготовка експозиційного підрамника. Натягування авторського полотна на експозиційний підрамник.	22	11	11
	Усього за 2 модуль	86	43	43
Усього за 1 семестр:		180	90	90

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

1. **Максимальну кількість балів – 100** (А – за шкалою ECTS, «відмінно» за національною шкалою, «5+» за шкалою педагога ВНЗ) Відмінне виконання завдання, згідно з обраними технологіями, технічна досконалість виконання. Консультування з викладачем протягом роботи. Наявність наукового аналізу об'єкту, робота над статтею. Присутність на кожному занятті.

2. **90-99 балів** (А – за шкалою ECTS, «відмінно» за національною шкалою) Відмінне виконання завдання, згідно з обраними технологіями, технічна досконалість виконання. Консультування з викладачем протягом роботи. Наявність наукового аналізу об'єкту. Присутність на кожному занятті.

3. **82-89 балів** (В – за шкалою ECTS, «добре» за національною шкалою, «4» за шкалою педагога ВНЗ) Відмінне виконання завдання, згідно з обраними технологіями, але потребує незначної доробки. Наявність наукового аналізу об'єкту.. Консультування з викладачем протягом роботи. Присутність на кожному занятті.

4. **75-81 балів** (C – за шкалою ECTS, «добре» за національною шкалою) Відмінне виконання завдання, згідно з обраними технологіями, але потребує незначної доробки. Наявність наукового аналізу об'єкту. Консультування з викладачем протягом роботи. Присутність на кожному занятті.

5. **64-74 балів** (D – за шкалою ECTS, «задовільно» за національною шкалою і «3» за шкалою педагога ВНЗ) Добре виконання завдання, згідно з обраними технологіями, але потребує незначної доробки. Наявність наукового аналізу об'єкту. Консультування з викладачем протягом роботи. Присутність на кожному занятті.

6. **60-63 балів** (E – за шкалою ECTS, «задовільно» за національною шкалою) Добре виконання завдання, згідно з обраними технологіями, але потребує незначної доробки. Наявність наукового аналізу об'єкту. Консультування з викладачем протягом роботи. Відсутність на заняттях без поважної причини.

7. **35-59 балів** (FX- за шкалою ECTS, «незадовільно» за національною шкалою) Задовільне виконання завдання, з урахуванням технології реставраційних процесів, етап потребує доробки виконано не в повному обсязі, технічне задовільно виконання. Нерегулярне консультування з викладачем протягом роботи. Відсутність на заняттях без поважної причини.

8. **0-34 балів** (F – за шкалою ECTS, «незадовільно» за національною шкалою) от Задовільне виконання завдання, з порушеннями технології реставраційних процесів, етап потребує значної доробки, технічне задовільно виконання. Нерегулярне консультування з викладачем протягом роботи. Відсутність на заняттях без поважної причини.

Заохочувальні бали (максимальні):

- публікація тез доповіді.....5
- виступ з доповіддю на студентській науковій конференції, олімпіаді.....5
- участь у всеукраїнському чи міжнародному конкурсі дизайнерських робіт.....10

За викладачем залишається право віднімати від загальної кількості балів певну кількість балів за:

- невідвідування практичних занять без поважних причин;
 - неохайність та невідповідну якість виконання робіт;
 - недотримання методик реставраційних процесів;
 - невиконання вказівок викладача;
 - невідповідність використаних матеріалів;
 - руйнування твору, що реставрується;
- некоректне заповнення реставраційної документації та оформлення фото процесів.